

NATUURHISTORISCH MAANDBLAD

59e Jaargang no 3

27 maart 1970

GEMEENTE-SPAARBANK VAN MAASTRICHT

biedt U:

Uitgebreide kosteloze service

***Onbeperkte garantie van de
Gemeente Maastricht***

De hoogst mogelijke rente

Algehele geheimhouding

Hoofdkantoor: Markt 17 te Maastricht

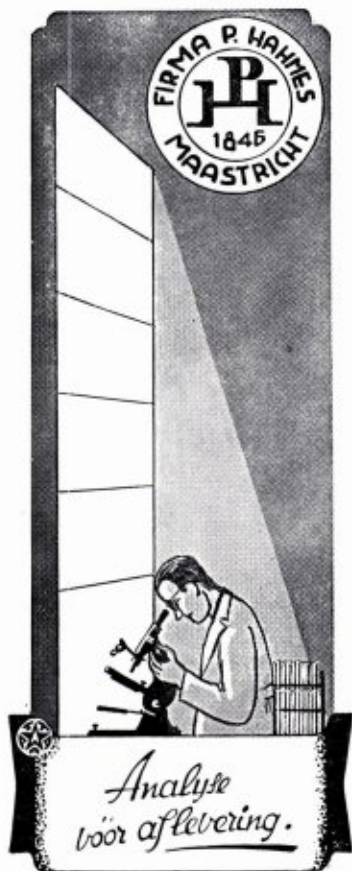
Bijkantoren te:

Maastricht: St. Annalaan 14 en Spoorweglaan 13.

Sittard: Engelenkampstraat 72 en

Valkenburg: L. v. d. Maesenstraat 11.

Rijdende bijkantoren: dienstregelingen gratis op
aanvraag.

Hier kan

uw advertentie

nog geplaatst worden

NIEUWE

EN

OUDE

Natuurwetenschappelijke BOEKEN

Speciaal:
ENTOMOLOGIE
ZOOLOGIE
BOTANIE

leveren op zeer gemakkelijke voorwaarden

GOECKE & EVERS

Uitgeverij - Boekhandel en Antiquariaat voor
Natuurwetenschappelijke Litteratuur

Neue Anschrift: 415 Krefeld, Deutschland
Dürerstr. 13

CATALOGI WORDEN OP AANVRAAG EN ONDER
OPGAAF VAN STUDIEGEBIED GRATIS TOEGEZONDEN

Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

REDACTIE: R. Geurts; Dr. P. J. van Nieuwenhoven;
Dr. E. M. Kruytzer.

Hoofdreductrice: Mevr. Dr. W. Minis - van de Geyn,
Bonnefanten 5, Maastricht (tel. 04400-12556).

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van
nicuwe leden, bestellingen van Maandbladen te zenden
aan het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 7,
Maastricht. Telefoon 04400 - 14174. Afzonderlijke num-
mers voor niet-leden f 1,25, voor leden f 1,—: dubbel-
nummers f 2,50 en f 2,—. Auteursrechten voorbehouden.

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP:

Voorzitter: Prof. Dr. J. K. A. van Boven, Bosquetplein 7,
Maastricht.

Secretaresse: Mevr. Dr. L. Wiertz-Hoessels, Berger-
straat 103, Heer.

Penningmeester: P. Wassenberg, Hertogsingel 87A, giro
1036366 t.n.v. Natuurhistorisch Genootschap Maastricht.

Lidmaatschap f 10,— per jaar (gezinscontributie f 12,50).
Het Maandblad wordt aan alle leden gratis toegezonden.
Prijzen voor niet-leden f 15,— per jaar.

INHOUD: Aankondiging van de maandvergaderingen, blz. 41 — De afbeelding op de omslag, blz. 41 — De natuur in, blz. 41. — Uit eigen kring, blz. 42 — Nieuwe leden, blz. 42 — Wandelingen in het Savelsbos, blz. 42 — Verslagen van de maandvergaderingen, blz. 43 — R. Geurts: De Doort met omgeving te Echt, blz. 45 — C. Ph. Verschueren: Interessante Fungi uit de Doort, blz. 51.

AANKONDIGING

VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op donderdag 2 april, om
20 uur in de aula van het Natuurhistorisch
Museum.

De heer **G. J. Kerkhoven** M. Sc. zal aan
de hand van 'n collectie dia's spreken over

Rijst- en katoencultuur
in Indonesië, Thailand en
de Soedan

te Heerlen op dinsdag 7 april, om 19.30
uur in het Grotiuscollege.

De heer **van Geel** houdt een voordracht
over:

De flora van Ardèche
(met projectie)

De maandvergadering van mei te Heerlen
zal niet op *dinsdag 5 mei*, doch op *12 mei*
plaats vinden.

Korte mededelingen door
de leden.

DE AFBEELDING OP DE OMSLAG

Plas 2 in de Doort, waterlelies en rietzooam
foto P. van Corven.

DE NATUUR IN

Programma natuurwandelingen in april

Zondag 5 april: Wandeling naar „Gesloten
Bos” olv. IVN-Meerssen. Vertrek VVV-kan-
toor Meerssen om 14.30 uur.

Zondag 5 april: Wandeling over de Beegder-
heide olv. IVN-Roermond. Vertrek van de Mo-
len te Beegden om 14.30 uur.

Zondag 12 april: Bustocht naar de Ardennen
met natuurwandeling olv. IVN-Vijlen/Vaals.
Opgave aan dhr. D. H. v.d. Werf, Maastrich-
terlaan 191, Vaals, tel. 04454 - 1492. De bus
vertrekt uit Maastricht 8.30 uur en Vaals 9.30
uur.

Zondag 12 april: Excursie naar Bemelen en
Schiepersberg olv. IVN-Valkenburg. Vertrek
VVV-Valkenburg om 14.00 uur.

Zondag 19 april: Wandeling in en om Stam-
menderbos olv. IVN-Sittard/Geleen. Vertrek
Ziekenhuis Geleen om 14.30 uur.

Zondag 19 april: Natuurpark Alsdorf Dld.
(ca. 3 uur) olv. IVN-Kerkrade. Vertrek grens-
kantoor Holz om 13.30 uur. Pas meenemen.

Zaterdag 25 april: Wandeling door Bruns-
summerheide olv. IVN-Brunssum. Vertrek par-
keerterrein De Zeekoelen om 14.00 uur.

Zondag 26 april: Zinkbiotoop Heimansgroeve olv. IVN-Vijlen/Vaals. Vertrek Patronaat te Epen om 14.30 uur.

Zondag 26 april: Door Bronnengebied van Obbicht olv. IVN-Swentibold. Vertrek kerkplein Obbicht om 14.30 uur (L a a r z e n!).

25 - 26 - 27 april: Driedaagse excursie naar het dal van de Semois, Bohan en Membre (België) olv. IVN-Meerssen. Inlichtingen en opgave bij dhr. J. H. Savelberg, Veeweg 20, Meerssen, tel. 04403 - 2983.

UIT EIGEN KRING

In maart werd de tweejaarlijkse prijs van het Landbouwhogeschoolfonds uitgereikt aan Dr. Ir. R. H. C o b b e n op grond van zijn proefschrift, waarop hij in 1968 cum laude promoveerde.

NIEUWE LEDEN

M. Frijns, van Leeuwenhoekstraat 99, Geleen.
 Ph. Schatorjé, Henri Hermanslaan 534, Geleen.
 J. Caris, Bazuinstraat 6, Maastricht.
 Drs. M. Dassen, Dorpstraat 65, Amby.
 Mej. L. Haeken, Akerstraat 11, Heer (L.).
 M. Bensen, Ing., Weberstraat 8, Geleen.
 G. Spronken, Franciscus Romanusweg 24, Maastricht.
 P. J. v. d. Linden, Kerkstraat 5, Belfeld.
 P. J. M. Zitzen, Dorpstraat 6, Rimborg.
 J. P. M. Gorgels, chem.-cand. Jacob Canisstraat 9, Nijmegen.
 S. M. M. P. Verheesen, Ross van Lenneplan 22, Sittard.
 P. H. G. Herben, Horatiusstraat 11, Heerlen.
 Drs. E. C. Munk, Dr. Hustinxlaan 1, Heerlen.
 H. J. B. America, arts, Voltastraat 32, Maastricht.
 M. J. M. Huynen, arts, Hertogsingel 43, Maastricht.
 M. Lendfers, Juliana Bernhardlaan 122, Hoensbroek.
 J. Kers, St. Eustatiusdreef 80, Utrecht.
 M. v. Kleef Ing., Wilgenlaan 51, Maastricht.
 G. Kramer, St. Hubertuslaan 53, Maastricht.
 Mej. J. Weijenberg, Kokkelmans-flat 10, Geleen.

WANDELINGEN IN HET SAVELSBOS

De rondleidingen in het „Savelsbos”, ongeveer 10 kilometer ten zuiden van Maastricht, onder leiding van natuurgidsen, worden in de komende maanden april tot en met augustus hervat.

Elke zaterdag- en zondagmiddag (in de maanden juli en augustus bovendien op woensdagmiddag) kunnen belangstellenden zich verzamelen bij het bezoekerscentrum Moerslag 14 te St. Geertruid om 15 uur. Dit bezoekerscentrum, waarin een bescheiden streekmuseum is ondergebracht, ligt aan de weg van St. Geertruid naar Eysden en is duidelijk door A.N. W.B. wegwijzers aangegeven. Een klein parkeerterrein is aanwezig. De wandeling waaraan men zonder kosten kan deelnemen duurt ongeveer 2 à 2½ uur. Honden moeten aan de lijn worden gehouden.

De eerste wandeling vindt plaats op zondag 29 maart (1e Paasdag), vervolgens maandag 30 maart (2e Paasdag), terwijl ook extra rondleidingen worden verzorgd op Hemelvaartsdag en 2e Pinksterdag.

Het bezoekerscentrum is elke zaterdag en zondag geopend van 11 tot 17 uur en kan kosteloos worden bezichtigd. Een receptionist is aanwezig voor inlichtingen. Zelfs een toiletgebouwtje staat het publiek ter beschikking.

Wanneer het weer medewerkt bestaat de mogelijkheid dat het natuurpad, dat in voorgaande jaren tienduizenden bezoekers telde, ook op de 1e Paasdag in gebruik kan worden gesteld.

Dit natuurpad kan men op eigen gelegenheid belopen. Duur ongeveer ½ uur.

Naambordjes wijzen de bezoekers op planten, struiken en bomen en geven enkele wetenswaardigheden aan. Het natuurpad is geopend van zons-opgang tot ondergang. Al deze door het Staatsbosbeheer in Limburg ontwikkelde educatieve en recreatieve voorzieningen worden aan de hoede van het publiek toevertrouwd, waarbij deze dienst vertrouwt dat het publiek geen planten en bloemen zal vernielen of meenemen.

Hopenlijk zullen in het natuurjaar 1970 vele natuurliefhebbers van deze unieke wandeling profiteren!

VERSLAGEN
VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op 5 maart 1970

Dr. van Nieuwenhoven neemt het voorzitterschap waar en deelt tot zijn leedwezen mee dat Ir. Egelie afgelopen week overleden is. Weliswaar was hij reeds enige jaren gepensioneerd als Hoofdingenieur-Directeur van de Provinciale Waterstaat, toch betekent zijn heengaan een gevoelig verlies voor de natuurbescherming in Limburg. Als lid van het dagelijks bestuur van het „Limburgs Landschap” kende hij de weg en had hij toegang tot provinciale instanties die het beleid bepalen inzake natuurbehoud en landschapbescherming.

Van de „Vrienden der Natuur” in Venlo werd een belangrijk schrijven ontvangen. Het bevat de copie van een brief aan het Gemeentebestuur, waarin de vereniging haar verontrusting uitspreekt over het voornemen afvalwater te gaan lozen op de St. Urbanusbeek. Deze beek is in hydrobiologisch opzicht van groot belang. Er is een rijke en gevarieerde fauna (waartoe o.a. de zeer zeldzame knoflookpad behoort), die beslist niet verloren mag gaan. Het Natuurhistorisch Genootschap zal graag adhaesie betuigen — een geste die zeker in het natuurbeschermingsjaar niet uit mag blijven.

Dr. van Nieuwenhoven informeert of er nog nadere gegevens zijn verzameld over de das. Spr. heeft juist deze middag een brief ontvangen van de heer B o u c h o m s uit Gronsveld, die op geestige wijze verhaalt hoe zijn vader zo'n 100 jaar geleden mee „op den das” ging.

Apotheker van Wouw meent, dat het heilzame effect van het vooral door mijnwerkers veel toegepaste dassevet mogelijk zou kunnen berusten op de aanwezigheid van hydrocortison. Anderzijds sluit hij de mogelijkheid van suggestie niet uit. Het middel wordt uitwendig gebruikt tegen jicht, reumatiek en stoflongen.

De heer van der Hoogt attendeert op het krantenverslag van een recente raadsvergadering, waaruit blijkt dat het reeds zo gehavende stadspark nog ernstiger bedreigd wordt door plannen voor een ondergrondse parkeergarage. Het bestuur zal zich nader informeren over deze kwestie.

Dr. Montagne geeft uiting aan zijn bezorgdheid dat er in onze streken zoveel hoogstamboomgaarden gehakt worden — ook dit jaar weer juist in het jaar N 70! Deze bomen spelen een belangrijke rol bij de zuivering van de lucht. Het lijkt wel of Waterstaat alle autowegen wil ontdoen van bomen, terwijl het departement van C.R.M. van harte N 70 steunt en juist de luchtverontreiniging wil tegengaan! Bovendien betekent het kappen van de fruitbomen het einde van de bloesemtochten, die van groot belang zijn voor het toerisme.

Dan krijgt de heer Hensels het woord over de betekenis van onze wegbermen voor de bestuivende insecten.

Bij de teelt van diverse tuinbouwproducten is het onderdeel bestuiving door insecten om voldoende vruchtzetting te verkrijgen zeer belangrijk. Voorbeelden zien we bij de zaadteelt, fruitteelt en groenteteelt (augurken en aardbeien). Vooral de bijen zijn door hun gedrag geschikt om bloemen te bestuiven. Hoewel het bestuivingswerk grotendeels door onze statenvormende honingbij (*Apis mellifica*) verricht wordt, moeten we onder bijen ook verstaan het groot aantal soorten solitaire bijen en de hommels en in mindere mate ook vliegen, kevers en vlinders.

Door het toepassen van insecticiden en herbiciden, de zeer intensieve cultuurtechniek, heeft men de levensvoorwaarden voor de bijen en hommels ernstig bemoeilijkt en vaak onmogelijk gemaakt.

Het instinctieve gedrag van deze insecten is vaak zo gecompliceerd, dat aanpassing in de gewijzigde omstandigheden niet verwacht mag worden.

Het is belangrijk mogelijkheden te scheppen tot uitbreiding van het areaal drachtplanten; mogelijkheden te benutten bij herbebossing, erfbeplanting, de stedelijke groenvoorziening. En zeer nuttig is in dit verband een zodanig wegbeheer dat planten, welke waarde hebben als drachtplant, behouden blijven.

Een activiteit van het Staatsbosbeheer, zoals het instandhouden van z.g. voerakkers en onkruidakkers, werkt zeer gunstig in deze richting.

De hommels en de solitaire bijensoorten hebben niet alleen voor het vergaren van voedsel, maar ook voor nestgelegenheid een milieu no-

dig, zoals dit vaak te vinden is in wegbermen en of houtwallen.

Behoud en uitbreiding van de hommelsestand is niet alleen nodig uit sentimentele overwegingen, maar belangrijk zijn ook de economische belangen die hiermee gemoeid zijn. Een bekend voorbeeld is de teelt van rode klaverzaad. De hommels of andere langtongige bijen zijn de beste bestuivers voor dit gewas.

Veel hommelse soorten nestelen graag in begroeide bermen, houtwallen, in oude mollen-gangen of muizen nesten. Op een onjuist tijdstip de droge vegetatieresten afbranden, zoals in sommige streken gebruikelijk is, richt in dit opzicht veel schade aan. Het bespuiten van wegbermen met herbiciden is een nog veel ernstiger ingreep.

De honingbij vliegt op de volgende soorten, welke langs de wegen kunnen voorkomen: *Cardamine pratensis*, *Ononis spinosa*, *Coronilla varia*, *Anthyllis vulneraria*, *Lythrum salicaria*, *Salvia pratensis*, *Linaria vulgaris*, *Plantago media*, *Succisa pratensis*, *Scabiosa columbaria*, *Knautia arvensis*, *Campanula* sp., *Cirsium* sp., *Leontodon autumnalis*, *Taraxacum officinalis*, *Sinapis arvensis*, *Mentha arvensis*, *Centaurea cyanus*, *Salix spec.*

Anthophora-soorten vliegen op *Lamium* sp., *Salix spec.*, *Anchusa*, *Andrena* sp. op *Salix* sp., *Cytisus* sp., *Taraxacum officinalis*. Deze bijen nestelen meestal in de grond.

De *Anthidium*-soorten vliegen graag op diverse Labiaten o.a. Andoorns en *Salvia*'s. Voor hun nestgelegenheid verzamelen ze graag de wollige beharing van *Verbascum lychnitis*. De nesten zijn b.v. te vinden in holle braamstengels, de holle stengels van bereklauw en fluitekruid.

Sterk gebonden aan een bepaalde plantensoort zijn b.v. *Panurgus* aan *Hieracium*, *Macropis* aan *Lysimachia* en *Andrena florea* aan *Bryonia dioica*.

Eriades-soorten vliegen bijna uitsluitend op *Campanula*'s. *Osmia aurulenta* vliegt graag op *Glechoma hederacea*. *Trachusa byssina* is uitsluitend te vinden op *Lotus corniculatus*. Het bijtje *Osmia papaveris* heeft om zijn nest te bekleden de kroonblaadjes nodig van *Papaver rhoeas*.

Na de pauze laat dr. v. Nieuwenhoven dia's zien van de bloeiende planten in Oost-Afrika,

gemaakt tijdens een foto-safari in de Kerstvacantie. Zoals iedereen verwachtte was het een uitgelezen serie plaatjes. Er waren verschillende bloemen bij die zelfs onze experts niet kenden.

Dhr. Gregoire vertolkte aan het eind van de avond de gevoelens van waardering en bewondering van alle aanwezigen aan de spreker.

te Heerlen op 3 maart 1970

Dr. Bruna heeft een korte mededeling over chromosomen bij tweehuizige planten en wel naar aanleiding van een vorige vergadering waar sprake was van *Bryonia dioica*, heggerank, die normaal tweehuizig is. Zie Nathist. Maandblad 1970, no. 1, p. 2. Eenhuizige *Br. dioica* staat bekend als *Br. alba* en is reeds uitvoerig onderzocht door Correns in 1913, later ook door Goldschmidt. Zij ontdekten dat bestuiving van *Br. dioica* met *Br. alba* 100% vrouwelijke ex. te zien geeft. De verklaring die deze auteurs geven houdt uiteraard geen rekening met de toen nog niet ontdekte geslachtschromosomen, xx voor de vrouw, xy voor de man.

Tweehuizige planten kunnen deze zelfde combinatie hebben van geslachtschromosomen: *Melandrium*, dag- of nachtkoekoeksbloem, mannelijk xy, vrouwelijk xx. Bij het geslacht *Rumex*, zuring, zijn enkele soorten tweehuizig, vrouwelijke plant xx, mannelijke plant xy_1y_2 .

Daarna hield de heer Krüll zijn voordracht over de flora van het Zweeds Lapland. Van het zuiden naar het noorden kan men in Zweden 5 zones onderscheiden en wel: de loofwoudgordel, naaldwoudgordel, bostoendra, zuivere toendra en het arctisch gebied. Natuurlijk gaan deze zones in elkaar over. Het gebied dat hij in het bijzonder bestudeerd heeft was de bostoendra, met berken en wilgensoorten als vertegenwoordigers van het bos. De flora van dit gebied is vrij rijk aan soorten, wat te danken is aan de grote verschillen in vochtigheid en temperatuur. Opmerkelijk was het betrekkelijk grote aantal hogere planten, waarbij wel rekening gehouden moet worden met het feit dat hun vegetatieperiode maar kort is van half juni tot sept. Is men dan ter plaatse dan kan men dan ook vrij veel tegelijk in bloei zien. Een en ander werd verduidelijkt met een uitgebreide serie zeer goede dia's.

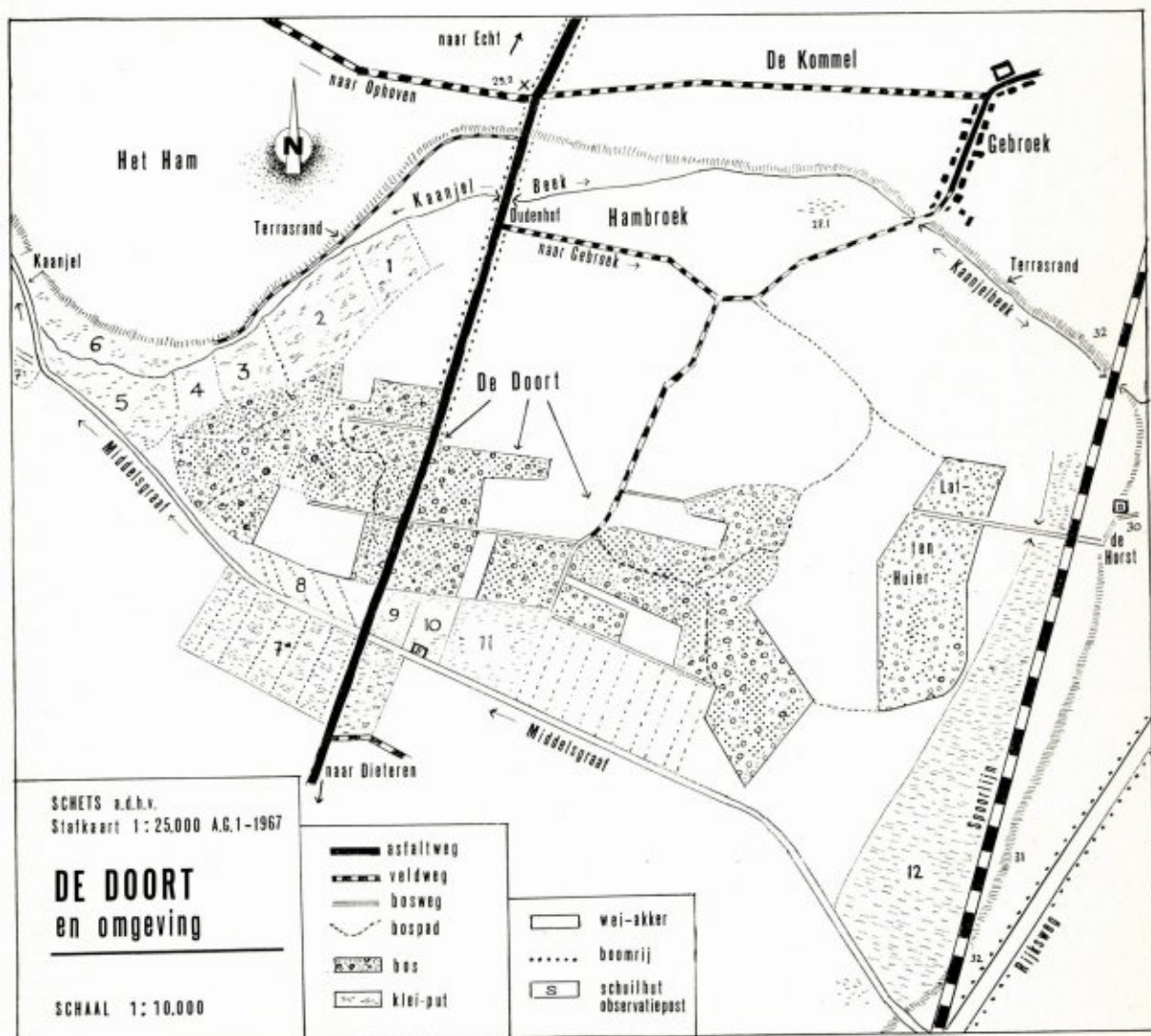
**DE DOORT
MET OMGEVING TE ECHT**

door
R. GEURTS te Echt

Het natuurgebied De Doort met omgeving,
gelegen in de Zuidwesthoek van de gemeente

Echt, is een in verhouding tot andere bossen in Midden-Limburg floristisch en faunistisch bijzonder rijk gebied, een nog rustig en betrekkelijk weinig door de cultuur geschonden landschap.

Het ligt op een kwartier uur gaans van de kom-Echt en het dorp Dieteren. De grens in het zuiden vormt de Middelsgraaf, een heldere zuurstofrijke beek die enkele jaren geleden door de Provinciale Waterstaat in beheer is

Situatiekaartje.

del. J. van Eyk

Op weg naar het Echterbos.

foto S. Stijnen.

verworven en daarna werd genormaliseerd. Het beekje heeft daardoor weliswaar zijn vaak schilderachtig begroeide oevers — broedplaatzen van de oeverwaluw en de ijsvogel — verloren, maar begint op het ogenblik toch weer een interessante flora en fauna te herbergen.

In het noorden stroomt van oost naar west de Kaanjelbeek, in de zomer een onaanzienlijk waterloopje, dat zijn water krijgt van de Haveren de Roterbeek uit het laagterras ten oosten van de Doort.

Tot het natuurgebied zouden wij ook willen rekenen de weiden van het Hambroek, tussen de gehuchten Gebroek en Ophoven. De grens van deze weiden is de rand van het uit zand bestaande laagterras (± 30 m. N.A.P.).

Het Hambroek bestaat, voorzover het niet uitgeticheld is, uit vruchtbare rivierklei (op ± 28 m. N.A.P.), aangevoerd door de Maas

sedert oeroude tijden en voor het laatst bij de grote overstroming (dec. 1925 - jan. 1926), tengevolge van de doorbraak van de Maasdijk bij Illichoven. Toen zocht zich het water met geweld een weg, na eerst Dieteren geïsoleerd te hebben, langs de rand van het terras, zette een groot gedeelte van Gebroek onder water, en vloeide af langs Ophoven en de kom van Echt. De Doort was toen totaal onbereikbaar.

De flora van deze lage broekweiden is (nog?) fluviaal getint. We vonden er vaker o.a. de gewone sleutelbloem (*Primula veris*) en de herfsttijloos (*Colchicum autumnale*). De randen van genoemd laagterras waren ruigbegroeid met allerhande kruiden en heesters. Nu zijn ze gedeeltelijk afgeploegd door landhongerige boeren.

Ook ten zuiden van het eigenlijke bos waren oorspronkelijk grote natuurweiden, die deels begroeid waren met wilgen. De Middelsgraaf vormde niet de scheiding tussen twee verschillende natuurgebieden, maar was alleen een staatkundige scheiding tussen de hertogdommen Gulik en Gelder (grensstenen met Gulijk en Gelder) en is nu nog de grens met de gemeente Susteren.

De Middelsgraaf krijgt haar water uit het Schalbrucher en Susterder Broek, stroomt eerst in noordelijke richting, buigt dan bij het Haverbos (gehucht de Sleek) om naar het westen en is dan de grensbeek tot ze zich achter het Doorderbos verenigt met de Kaanjelbeek, om dan onder de Molenbeek door te stromen naar de Groenbeek, die op haar beurt onder het Julianakanaal door loost op de Oude Maas.

De Doort (in de middeleeuwen ook Dorent en Doren genoemd) wordt algemeen beschouwd als een oud bos. Allereerst wijst de naam op een vroeg bestaan, immers Doort betekent Dorenbos, een met veel doreneesters begroeide plek. De t achter Door is het achtervoegsel, dat in vele toponiemen voorkomt (vgl. het latijnse -etum in pinetum, quercetum, enz.), b.v. Havert (Aver, is lijsterbes — de naam ook in het Haverbos te Echt), Boeket (beukenbos), beiden in het zelfkantgebied van de Kreis Heinsberg-Geilenkirchen en grenzend aan de gemeente Echt; Berkt bij Baarlo, Lint (Linne Limburg en in Noord Brabant, lindenbos.). Ook Echt beschouwen we als een zeer

Dichte begroeiing in de Doort.

foto L. H. Ruyten.

oud toponiem, met de betekenis van eikenbos.

Het bos van de Doort is veel groter geweest dan het nu is; er zijn thans amper 30 ha over. We hebben zelf wat er in het begin dezer eeuw aan boomopstand bestond langzaam zien slinken, verschillende percelen zien veranderen in weide- of bouwland. We kunnen aannemen dat ten zuiden van het Hambroek eens een uitgestrekt bos heeft bestaan, en dat in de middeleeuwen grote stukken hiervan tot bouw- of weiland werden ontgonnen. In het Register op de Leenaktenboeken van het Overkwartier (deel III en IV resp. p. 79 en 87) wordt bijv. gesproken van „den Hof in gen Doirde” en „Den Hof ter Horst” (57 boenders groot); nu nog een grote hoeve met uitgestrekte gronden, waarin het bos „de Lattenhuijer”.

Ten westen van de Doort ligt nog de Hammerhof, een goed waarvan de akkers gaan tot bij het veldkruis aan de Doorderweg. Van de Hof „In Dorde” zijn nog sporen te vinden op een plek, genaamd „den Ouden Hof”. Ook wijzen onze vondsten uit de Steen- en Bronstijd, vele resten van Romeinse en vroeg-middeleeuwse keramiek op bewoning in voor- en vroeghistorische perioden.

Op de vruchtbare rivierklei in het overstromingsgebied moet zich al vroegtijdig bos hebben ontwikkeld uit aangespoelde zaden, vruchten en wortelstokken. Toen er eenmaal een struik- en boombegroeiing was zullen vooral vogels nog andere plantenzaden hebben meegebracht en werd de flora verrijkt.

Zo is het te verklaren dat in en om de Doort vele fluviatile planten voorkomen, in de natuurweiden van het Hambroek o.a. gewone sleutelbloem en herfsttijloos. Enkele malen vonden we in de Doort de wilde gele narcis. Opvallend echter is dat de bosrank (*Clematis vitalba*) die wel tussen struiken van de Maasweiden te Echt voorkomt, hier ontbreekt.

Algemeen wordt de Doort beschouwd als een belangrijk restant van de Eiken-Haagbeukenbossen (2), die vroeger in ons land op de hogere gedeelten van de uiterwaarden de grote rivieren vergezelden. Dr. Ir. G. Sissink, die met ons tijdens de tweede wereldoorlog de flora inventariseerde, meende zelfs dat dit bos misschien wel het belangrijkste van deze soort was. Een lijvig rapport dat hij toen opstelde

maakte dat de Doort op de voorlopige lijst van natuurmonumenten werd geplaatst.

Kappen mocht nog slechts met toestemming van het Staatsbosbeheer, voorzover het kaprijpe bomen betrof. Ofschoon bij tijd en wijle nog clandestien geroid werd, is het toch aan genoemde staatsinstelling te danken dat van het „oerbos” zoveel over is, dat het de moeite waard is voor de totstandkoming van een natuurmonument te ijveren.

In dit Eiken-Haagbeukenbos (*Querceto-Carpinetum*), kunnen we twee sub-associaties onderscheiden; het vochtige andoornrijke eikenhaagbeukenbos (*Querceto Carpinetum Stachyretosum*), met in de moslaag *Catharinea undulatum*, in de weelderige kruidenetape al naar gelang de tijd van het jaar: speenkruid, bosanemone, slanke sleutelbloem, aronskelk, eebes, muskuskruid, salomonszegel, bosandoorn, nagelkruid, heksenkruid, breukkruid, bos-, rivinus- en welriekend viooltje, zeggesoorten, parelgras, gierstgras, ruig klokje; ook zenegroen, gele dovenetel, drienerfmuur, gulden boterbloem en aan de bosrand wilde aardbei, aardbeiganzerik e.a.

Tweemaal vond ik er de vogelnestorchis; op vele plaatsen groeit er de breedbladige wespenorchis, en in een wekje de gevlekte orchis. De struiketape is bijzonder goed ontwikkeld: hazelaar, meidoorn, lijsterbes, vlier, gelderse roos, aalbes, framboos, braamsoorten, hondstroos en egelantier, kamperfoelie, vuilboom en kardinaalshoed, bijna alle „bes” dragende heesters.

De boomlaag bevat naast een aantal statige eiken, hoge essen en abelen, ook olm, esdorn (2 soorten), els (tot 10 m hoog), een enkele tamme kastanje, en — jammer genoeg — ook hier en daar aangeplante populieren. De haagbeuk komt er in struik- en boomvorm voor. Prachtig zijn er de wilde kersenbomen ontwikkeld. Hun bloei bepaalt het hoogseizoen van insectenleven.

Sommige delen zijn vrij drassig en behoren tot de subassociatie van het spiraarrijke eikenhaagbeukenbos, het *Querceto-Carpinetum Filipenduletosum*, met vooral veel moerasspiraea, valeriaan, wederik, gele lis, egelboterbloem, bosvedermos, geplooid laddermos, rimpelmos en vaak wijfjes- en stekelvaren.

Ook komen er overgangen voor tussen de vochtige en drassige subassociaties en dat brengt zeer veel afwisseling in de begroeiing mee. Zelfs neigt de flora op een enkele plaats naar het droge eiken-berkenbos waar de hengel gevonden wordt en de gebogen beukvaren.

De fungi-„flora” verdient een aparte vermelding. Doordat zich in het bos veel rottende plantendelen bevinden (hout, blaren, vruchten) is het voor de mycoloog, vooral in warme vochtige zomers, een gezocht terrein.

Hier vond ik voor het eerst in ons land de prachtig paars gekleurde *Helicobasidium purpureum* (Tul.) Pat. Door ons genootschapslid dhr. C. Verschueren werd ze nog 2 keer teruggevonden op deze enige groeiplaats in Nederland. Met de zwammen als doel verkent hij reeds jarenlang de Doort; hij zal een lijst op-

stellen van zijn mycologische vondsten. Ook met het oog op de zwammenwereld is de Doort waard om behouden en beschermd te blijven.

De fauna

Naast bosmuis, cekhoorn, konijn, haas, ree, grote en kleine wezel en in de laatste tijd ook de beverrat, zijn vooral opvallend de vele vogels die in en om het bos broeden, er bij doortrek kortere of langere tijd vertoeven of er overwinteren.

Broedvogels zijn er o.a. torenvalk, bosuil, zwartekraai, ekster, meerkol, groene en bonte specht, mat- en glanskop, kool- en pimpelmees, staartmees (hier naar de nestbouw tekenend genoemd het „bujelemenke”), roodborstje, heggemus, nachtegaal, braamsluiper, boomkruiper

Weelderig begroeid pad aan de Zuidkant van de Doort, links begroeide plas 11. Herfst 1969. foto G. Mestrom.

en boomklever, merel, lijster, wielewaal, goudvink en vele andere. De heren Schulpen, Dieteren, en de Ree, hebben $\pm$ 150 soorten vogels in en bij het bos waargenomen.

Tijdens de trek kan men er goudhaantjes en kneuën, in de winter ieder jaar de houtsnip waarnemen.

Van de amfibiën trof ik vaker onder stenen de landsalamander aan; speciaal wil ik hier noemen de boomkikker, die door de nabijheid van geschikte broedplaatsen en insektenrijke bosranden een uitstekend biotoop vindt.

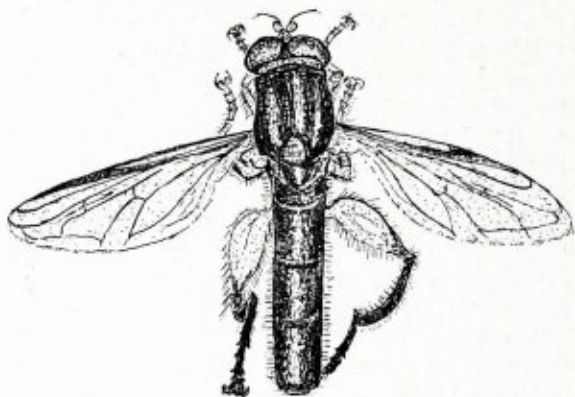
Maar een buitengewone levensruimte en levensmogelijkheid biedt de Doort aan de bijzonder rijke insektenwereld, reden waarom ze door entomologen bezocht wordt en in de Entomologische berichten vaker vermeld. Enkele malen wees ik op de insektenfauna in het Nat. Hist. Mndbl. (3).

Zelf onderzocht ik vooral in de jaren 1945-1960 het onderhavige gebied op bijen en wespen en leverde enkele voorlopige bijdragen in het Maandblad. Ik mocht de meeste in ons land voorkomende soorten in het Echter loofbos vangen. Alle ongewone, vrij of zeer zeldzame soorten opsommen zou hier te ver voeren. Hetzelfde geldt voor de honderden soorten van vliegen die ik in de jaren 1955-1970 kon vangen en prepareren. Er is geen enkele groep, meen ik, die niet met een of meerdere vertegenwoordigers de Doort bevolkt.

Voor een tiental vliegensoorten, nieuw voor de Nederlandse fauna, die ik in de Doort ontdekte mag ik wel verwijzen naar het Nathist. Maandblad (4).

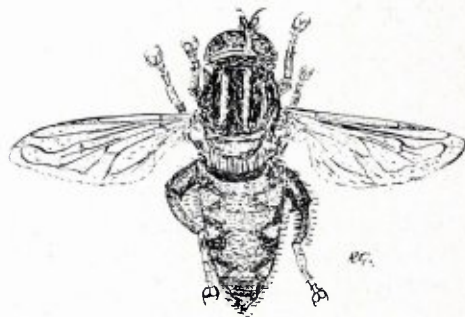
De vele vangsten van dazen, snavelvliegen, viltvliegen, roofvliegen, blaaskopvliegen en de andere families ga ik voorbij en wil enkel nog wijzen op de zweefvliegen waaraan het bos en de omgeving zo rijk zijn. Tezijnertijd zal hierover een aparte bijdrage in dit blad verschijnen.

Van de wantsen en cicaden kon ik een kleine honderd soorten bemachtigen, die door Dr. R. Cobben werden gedetermineerd. Gezien de rijke flora zitten er zeker meer. De vinders werden of worden nog bestudeerd door Majoor Rijk z.g., de heren A. Maassen te Montfort, W. Vrancken te Echt e.a.; de micro's indertijd door Graaf Benticck uit Middachten. In of bij de Doort komen bijv. voor: de ijsvogel, de gehakkelde aurelia, de

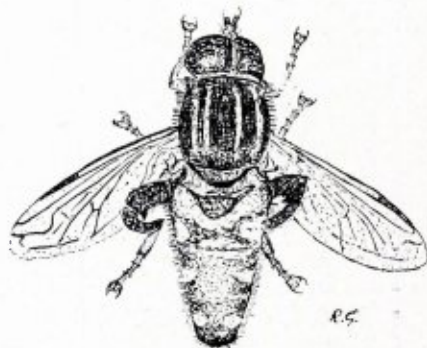

♂ *Zelima curvipes* L. $\times$ 2½

Gevonden op een braamblad in de Doort op 15 VI 1957.

♀ *Lampetia spinipes* F. $\times$ 2½

♂ *Lampetia spinipes* F. $\times$ 2½

De larven van *Lampetia spinipes* ontwikkelen zich in rottend hout. Van de zeldzame vliegen werden in de Doort de volgende exemplaren gevangen:

1 ♀	10 VII 1952	1 ♂	15 VI 1954
2 ♀♀	10 VI 1954	1 ♂	5 VI 1960
1 ♀	24 VI 1960	1 ♂	24 VI 1960
1 ♂	10 VI 1954		

grote vos, het landkaartje, en de oranje lucernevlinder. Dit jaar werd er een exemplaar van de gewoonlijk hoogvliegende keizermantel bemachtigd.

Het oude bos is eveneens rijk aan kevers, o.a. loopkevers, bladkevers, boktorren en snuitkevers.

De voorkomende libellen en enkele andere families van insecten moeten nog onderzocht worden.

Hetzelfde geldt voor de muggen en langpootmuggen en voor de spinnen, waarvan we vaker zeer mooie of vreemd gevormde soorten tegenkwamen. Al met al telt mijn collectie een kleine 3000 soorten insecten uit de Doort en omgeving.

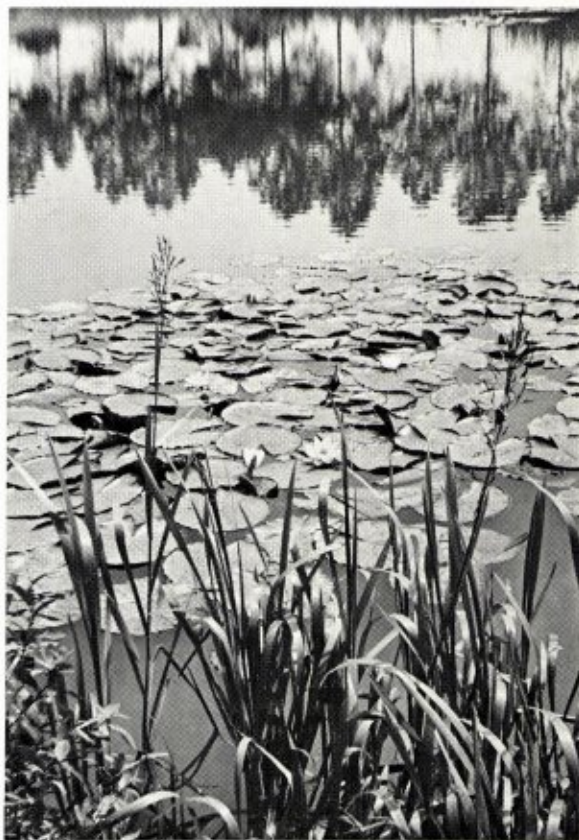
De heer *Wim Maassen* te Montfort interesseerde zich in de laatste tijd voor de weekdieren. Hij determineerde reeds 28 soorten die in het Doortbos leven. Hij is van oordeel dat er nog wel een twintig andere soorten in het gebied voorkomen.

De kleiputten

Op de kleiputten, die momenteel het landschap mede bepalen, moge hier in het kort gewezen worden.

Is het Doortbos op zich al biologisch buitengewoon belangrijk, door het delven van pannaarde is er tussen 1920 en 1960 een tiental grote „kuilen” ontstaan in de onmiddellijke omgeving en die alle min of meer op weg zijn, zowel de biologische als de recreatieve betekenis te verhogen. Nadat eenmaal de putten waren verlaten, — tijdens de exploitatie werd het water in de beken gepompt — liepen ze door grond- en regenwater vol en konden zich geleidelijk aan een boeiende zoetwaterflora en fauna ontwikkelen. In de rietkragen broeden al enkele jaren wouwaapje, dodaars, meerkoet en waterhoentje, wilde eenden, rietgors en sprinkhaanrietzanger. Op een dijkje werd de kleine plevier broedend aangetroffen en in een kleiwand woonde zeker een paartje ijsvogels. Gerogelde bezoekers zijn er kokmeeuwen, reigers en op de trek watersnip, groenpootruiter, witgatje en andere oeverlopers. Ook de roerdomp is er vaker waargenomen.

In het water groeien witte waterlelie, wateranankels, fonteinkruiden, kikkerbeet, matten-

Bloeiende Waterlelies in de Doort. foto P. van Corven.

bies, grote en kleine lisdodde en riet, en meer naar de kant zwanebloem, pijlkruid, watereppe, kleine en grote egelskop, kleine en grote waterweegbree e.a. De dammen tussen de plassen zijn vaak weelderig begroeid met o.a. zeggesoorten, rietgras, wolfspoot, wederik en glidkruid en vormen een geschikt biotoop voor vele insecten. Op de bodem van de voedselrijke plassen, waarin voorn, snoek en zeelt, leven grote zwanenmossels; exemplaren van 15-18 cm zijn er geen zeldzaamheid. Libellen en waterwantsen voelen zich hier huis. Op de oevers, waar met de golfjes veel biologisch afval aanspoelt, wemelt het soms van loopkevertjes waaronder zeer mooie soorten.

De heer *Brakman* ontdekte hier in 1968 nog een soort die nieuw was voor de Nederlandse fauna.

De microflora (o.a. wieren) en de microfauna

moeten nog onderzocht worden. Het spreekt wel vanzelf dat er verschillende soorten een rol spelen in het zoetwaterleven.

Nog zou ik hier op de toegankelijkheid van de Doort kunnen wijzen, op de wenselijkheid van maatregelen die beogen het gebied te beschermen tegen auto's, motor- en bromfietsen die de weggetjes en paden stukrijden of gedeelten van het bos vernielen; tegen rustverstorende transistors, tegen jagers (!) en stropers die op alles schieten wat haar of veer heeft; op de noodzaak van meer toezicht, enz. Het allerbelangrijkste is dat het mooie en uitzonderlijke landschap van de Doort en omgeving in één hand, in één beheer komt. Stappen worden daartoe momenteel gedaan. Mogen ze spoedig succes hebben.

Literatuur:

1. V. Westhoff, J. W. Dijk, H. Passchier — Overzicht der Plantengemeenschappen in Nederland, 's Gravenland 1942.
- J. Meltzer en V. Westhoff — Inleiding tot de plantensociologie, 's Gravenland 1942.
- Dr. Ir. H. Diemont — Zuidlimburgse Boschgezelschappen N.H.M. 33 : 31-35 Maastricht 1944.
2. R. Geurts — Bossen in Midden-Limburg N.H.M. 36 : 25, 26 1947.
Bossen in Midden-Limburg. De Doort. N.H.M. 44 : 31-34, 1955.
3. R. Geurts — Zweefvliegen van de Doort. N.H.M. 50 : 98-100, 1961.
4. R. Geurts — Syrphidae uit Midden-Limburg. N.H.M. 50 : 122,123, 1961.
5. J. G. Meuffels en W. Maassen — Vangsten van minder algemene Diptera in Limburg. N.H.M. 54 : 78-80, 1965.

Verder nog Br. Theowald over Diptera, gevangen in de Doort (N.H.M.) en opgave van vangsten in de Doort door Dr. v.d. Goot en J. Lucas in diverse jaarg. van Entomologische Berichten.

INTERESSANTE FUNGI UIT DE DOORT

door

C. Ph. VERSCHUEREN, Roermond

Cortinarius Myrtilinus Fr. ss Quélet-Bataille
De meest opvallende soort in de Doort, vaak in bundels groeiend en in gunstige jaren talrijk. In jeugdtoestand is de hele paddestoel grijsig violet. Schijnt alleen voor te komen op zware klei-ge grond.

Cortinarius Ochroleucus Schaeff
Slechts enkele malen gevonden. Valt op door zijn lichtkleurige hoed en bittere smaak.

Clitocybe Geotropa Bull

Groeit in het oostelijk deel van het bos, vaak in grote kringen. Deze trechterzwam kenmerkt zich door zijn bijna witte kleur en grote afmetingen (hoeddiameter tot 25 cm).

Collybia Rancida Fr.

Donkere soort, gekenmerkt door zijn ranzige lucht.

Rhodophyllus (Entoloma) Porphyrophaeus Fr.

Deze fraaie bruinig violette paddestoel met zijn — op het laatst — rose lamellen groeit in een weide grenzend aan het bos.

In tegenstelling tot deze vertegenwoordigers met vrij forse afmetingen kan men soorten noteren met een hoeddiameter van hoogstens één cm.:

Phaeomarasmus Siparius (Fr.) Sing.

met fijn schubbig bruinrood hoedje

Rhodophyllus Mollusculus (Lasch ex Quel.)

Romagn

met zijn sneeuwhoedje, een van de kleinste rose spoorders uit dit uitgebreide geslacht.

Op de kale bodem van de leemputten is vanaf april tot laat in het seizoen te vinden:

Omphalina Rickenii Hora

een klein grijsbruin paddestoeltje. Groeit vaak in een vegetatie van het pioniersmosje *Bryum bicolor*.

Langs de randen van de leemputten is sporadisch aan te treffen:

Agrocybe (Naucoria) Arvalis Fr.

bekend om zijn vingervormige cystiden.

Op sterk vermolmd hout is enkele malen gevonden:

Pluteus Umbrosus Fr.

Heeft een opvallend donkerharig hoedje en een donkervlokkige lamellenrand.

Om te besluiten nog enkele zeldzaamheden, die niet tot de bovengenoemde plaatjeszwammen behoren:

Thelephora Atrocitrina Quél

Thelephora Anthrocephala Bull

en de fraai violetkleurige resupinate:

Helicobasidium Purpureum (Tul.) Pat.

de allerzeldzaamste.

Stichting
**HET
LIMBURGS
LANDSCHAP**

Natuur en Landschap zijn steeds onafscheidelijk verbonden en beider belangen gaan altijd samen. Door bescherming van het landschap wordt ook de planten- en dierenwereld in bescherming genomen. Steunt daarom de Stichting „Het Limburgs Landschap” in haar streven en geeft U op als contribuant aan het secretariaat.

Minimum bijdrage per jaar f 10.— over te maken op postgiro no 103.86.04.

Secretariaat:

**DEKEN v. OPPENSINGEL 23, TEL. 04700-17868
VENLO**

Brand

HET BIER WAAR LIMBURG TROTS OP IS

DRUKKERIJ GOFFIN

MAASTRICHT

DRUKKERS VAN DIT BLAD

NIEUWSTRAAT 9 - TEL. 12121

In ons zoölogicum bevinden zich circa 600 opgezette dieren o.a. leeuwen, beren, giraffen, ooievaars, kraanvogels etc., welke wij door geheel Europa verhuren, aan exposities, musea, scholen, universiteiten en winkelbedrijven, waar ze respectievelijk gebruikt worden voor onderwijsdoeleinden en als blikvangers.

Verder hebben wij in voorraad: schedels, skeletten, huiden, geprepareerde zoogdieren, vogels en uitheemse gebruiksvoorwerpen, welke wij ter verkoop aan te bieden hebben.

Bezoekt ons Wereld Dieren Panorama
Zoölogisch Museum
Kloosterweg Valkenburg Tel. 04406-3346
UNIEK IN NEDERLAND

Ministerieel erkend zoölogisch preparateursbedrijf en vellenbereiderij

JAC. BOUTEN (v/h Leo Bouten)

Veegtesstraat 13 (Industrieterrein de Veegtes) Venlo Telefoon (04700) - 1 23 03

VOOR MAASTRICHT
UW HOTEL

* BEAUMONT *

*

STATIONSTRAAT
TELEFOON 04400-16285

HET MAANDBLAD
**BLIJDORP
GELUIDEN**

ZAL OOK U
INTERESSEREN

Het brengt U artikelen over het doen en laten van allerlei exotische dieren zoals dat in een diergaarde van nabij kan worden gadegeslagen en over uitheemse gewassen in hun omgeving. De kosten bedragen slechts f 2.50 per jaar. Proefnummer wordt U op aanvraag gaarne toegezonden.

STICHTING KONINKLIJKE ROTTEROOMSE DIERGAARDE

Tel.: 282965 Giro: 384741

Bezoekt de toonkamers der

Alle elektrische toestellen, die de huisvrouw het werk kunnen verlichten, zijn aldaar, zonder verplichting tot kopen, in werking te zien.

Zeer ruime sortering wasmachines, wascentrifuges, fornuizen, komforen, stofzuigers, koelkasten, kachels, strijkijzers, enz. enz.

MAASTRICHT, Wolfstraat 20
ROERMOND, Neerstraat 40
VENRAY, Paterstraat 23

ZEER GUNSTIGE
BETALINGSVOORWAARDEN